

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ
ЗАВІДУВАЧ КАФЕДРИ
_____ ЖЕРДЕЦЬКА Л. В.
“ _____ ” _____ 2020 Р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 6.030508 «ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ»
ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «БАНКІВСЬКА СПРАВА»
НА ТЕМУ:
«УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕНТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ»

Виконавець:

Студентка ЦЗВФН групи 4зф7
Романюк Анастасія Сергіївна

Науковий керівник:

К.е.н., викладач

Кретов Д. Ю.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ПРОЦЕНТНИЙ РИЗИК У СИСТЕМІ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ	7
1.1 Ризики у банківській діяльності.....	7
1.2 Сутність та місце управління процентним ризиком у системі банківського менеджменту	15
1.3 Принципи та фактори управління процентним ризиком банківської установи	20
Висновки до Розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ТА УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕНТНИМ РИЗИКОМ ПАТ „ПРИВАТБАНК”	30
2.1 Організація управління ризиками банківської установи.....	30
2.2 Аналіз показників фінансової діяльності банку	40
2.3. Оцінка процентного ризику банку та методи її зниження.....	49
Висновки до Розділу 2.....	58
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ПРОЦЕНТНОГО РИЗИКУ ПАТ „ПРИВАТБАНК”	59
Висновки до Розділу 3.....	71
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Протягом останніх років у банківській системі України відбулися значні зміни щодо підходів управління банківськими ризиками. Такі зміни відбулися внаслідок різних факторів. На сучасному етапі розвитку банківської системи України банкам все важче отримувати достатню норму прибутковості. Так, за останні 5 років значно зменшилися відсоткові ставки, посилюється конкуренція. За таких умов діяльності впровадження адекватної системи управління ризиками надає банкам значну перевагу перед іншими банками. Тому лідери банківської системи ще з 2000 року виділили в своїй структурі підрозділи, основною метою яких є впровадження процедур управління ризиками. Україна в рамках інтеграції банківської системи в світову фінансову структуру намагається гармонізувати банківське законодавство з європейськими стандартами та запровадити найкращу практику управління банками. Саме тому починаючи з 2003 року НБУ заявив про початок впровадження нових принципів пруденційного нагляду за банками, а саме – „нагляд на основі банківських ризиків”, де передбачається також оцінка процентного ризику.

Діяльність банків по залученню ресурсів повинна бути заснована на стратегії управління активами та пасивами, яка дуже добре продумана. Без цього політика залучення призведе до втрат, оскільки може здаватися, що платити за залучені ресурси треба дуже високою ціною. Для забезпечення надійності своєї роботи, банку необхідно створити систему управління ризиками, яка здатна виявляти ризики, вимірювати їх величину, забезпечувати їх моніторинг, мати необхідні інструменти і процедури реагування на погрози, що можуть з'явитися. Така система повинна засновуватися на політиці, яку виробив банк по відношенню управління ризиками.

Управління ризиками – ключова задача банківського менеджменту. Особливістю управління банківськими ризиками є те, що будь-які рішення мають явно виражений суб'єктивний характер. Для того, щоб звести до мінімуму помилки управління, особі, яка приймає рішення, необхідно мати правильну уяву про джерела появи ризиків, знання основних взаємозв'язків між характеристиками діяльності банку і станом зовнішньої економічної середовища. Одним із ризиків, з якими доводиться постійно зустрічатися сучасному банку, разом із кредитним ризиком і ризиком ліквідності, є процентний ризик. Робота по управлінню останнім представляє собою одне зі стратегічних напрямків будь-якого банку. Нерідко від уміння банку управляти ризиком процентної ставки залежить саме його існування – навіть якщо у банку взагалі відсутні проблеми з поверненням вкладених коштів (комерційних і міжбанківських кредитів), що, звісно, малоімовірно.

Управління процентним ризиком є одною з найважливіших ланок управління банком у цілому.

Тому необхідно уявити повну картину відношень і зв'язків, які з'являються при управлінні процентним ризиком, визначити область застосування різних методик управління ним. Дана проблема є ще недостатньо теоретично розробленою і, як наслідок, не завжди вирішується на практиці. Справа у тому, що за своєю суттю процентний ризик набуває помітний вплив на діяльність банків лише в умовах стабільної економіки, розвиненої інфраструктури фінансового ринку і, як наслідок, жорсткої конкуренції. У нестійкій економіці, за високої інфляції, банки звичайно перекладають процентний ризик на клієнтів, встановлюючи велику різницю між ставками залучення та розміщення. Тим самим знижується платоспроможність клієнтів, і, відповідно, збільшується ризик ліквідності банків. Однак, в останній час зріс інтерес українських банкірів до управління процентним ризиком. Особливістю цього вида ризику є те, що він за своєю суттю, потребує складних математичних методів для охоплення всіх джерел його появи, правильного вимірювання та адекватного реагування. У

теперішній час існують відомі методики управління процентним ризиком у сфері ринку цінних паперів, які можуть бути використані при управлінні процентним ризиком у банку.

Необхідно відмітити, що до теперішнього часу основною проблемою українських банків була проблема кредитного ризику. Слабо розвинена правова база і недостатньо пророблені механізми кредитування призводили до істотних втрат. З часом були розроблені методики, що дозволили з високою ступенем надійності проводити кредитні операції. Кредитні ризики у різних банків поступово згладжуються. Тому у теперішній час головним напрямком зростання ефективності роботи банку є покращення його управління у цілому. До такого управління, у першу чергу, відноситься управління процентним ризиком. Саме від якісного управління ним залежить сьогодні конкурентоспроможність і стабільність діяльності банку.

Проблеми управління ризиками знайшли достатньо широке висвітлення у таких відомих вітчизняних та зарубіжних авторів, як Г. Марковіц, М. Мілер, У. Шарп, Д. Тобін, Д.Дж. Джонсон, Р. Віншн, Дж.Д. Вулфенсон, К. Кампос, О. Краковський, Р. Ньюелл, Л. Росе, К. Одегард, Г. Вілсон, М. Вотсов, Ю. Фома, Ч. Фрі ленд, А. Шлейфер та багатьох інших, деякі з них були удостоєні за свої наукові розробки нобелівських премій.

Таким чином, тому як на будь-який банк можуть впливати різні види ризиків, то відповідно стає актуальною проблема ефективного управління ризиками, у т.ч. процентним ризиком, з метою їх мінімізації.

Метою роботи є розробка рекомендацій банку по покращенню науково-методичних основ управління процентним ризиком, а саме по визначенню границь та умов застосування методик управління процентним ризиком у комерційному банку.

Для досягнення мети необхідно вирішити наступні завдання:

- визначити сутність та місце управління процентним ризиком у системі банківського менеджменту;
- ознайомитися з принципами та факторами процентного ризику;

- оцінити систему управління банківськими ризиками у АТ КБ „ПриватБанк”;
- визначити показники діяльності АТ КБ „ПриватБанк”: ГЕП, індекс процентного ризику, чистий процентний доход, чисту процентну маржу, чистий процентний спред тощо;
- проаналізувати методи зниження процентного ризику АТ КБ „ПриватБанк”;
- визначити ефективність окремих методик щодо управління процентним ризиком та розробити рекомендації по їх вдосконаленню.

Об’єкт та предмет дослідження. Об’єктом дослідження є управління процентним ризиком і діяльність АТ КБ “ПриватБанк” по управлінню ризиками. Предметом дослідження є процентний ризик.

Методи дослідження. У даній роботі використовуються наступні методи дослідження:

- логічне узагальнення для переходу від розгляду окремих понять до створення щодо них загальних суджень;
- метод порівняння для співставлення даних та коефіцієнтів за різні проміжки часу;
- графічний метод для наглядного відображення результатів розрахунків та аналізу;
- метод економіко-математичного моделювання використовується для підкріплення теоретичних засад розрахунками та розробки оптимізаційної моделі управління процентним ризиком.

Інформаційною базою дослідження послужили нормативно-законодавчі акти України, положення, що розглядаються у працях вітчизняних і закордонних учених з проблем управління ризиками, у т.ч. процентним ризиком, статистичні дані НБУ, звітність АТ КБ “ПриватБанк”

ВИСНОВКИ

Ризик – це небезпека несприятливого впливу змін різноманітних чинників на результати діяльності.

Процентна природа більшості активів та пасивів - робить процентний ризик невід’ємною складовою діяльності банку. Тому для успішного функціонування банківської установи одним із завдань є встановлення та дотримання допустимого рівня процентного ризику. Дане завдання виконується за допомогою управління процентного ризику.

Управління процентним ризиком складний багатогранний процес, що потребує не тільки високих професійних навичок безпосередньо працівників відокремленого підрозділу управління ризиків, а, перш за все, розуміння його необхідності та значення з боку керівництва. Саме це є передумовою для формування ефективної системи управління. Складність управління процентним ризиком пов’язана з великою кількістю факторів, що його обумовлюють.

Процес управління процентним ризиком має бути безперервним. Своєчасне виявлення ризику перш за все залежить від рівня комунікації та швидкості обміну інформацією між підрозділами, що приймають участь у генерації процентного ризику, підрозділами, що його оцінюють та тими, що ним управляють. Оцінка та аналіз процентного ризику залежить від професіоналізму спеціалістів, адекватності існуючих в банку методик, процедур та необхідного програмного забезпечення. Найважливішим на даному етапі є розробка правильних висновків щодо отриманих результатів задля здійснення в подальшому вірних управлінських рішень.

Взагалі, кожен етап управління процентним ризиком є важливим, бо виникнення помилок на будь-якому із них призведе до хибних суджень про поточний рівень процентного ризику, а отже до невірних дій щодо подальшого управління ним.

Управління процентним ризиком як частина управління активами та пасивами є важливою складовою політики АТ КБ «ПриватБанк». Розгляд річного звіту банку свідчить про контроль банківської установи за рівнем процентного ризику.

Результати проведеного аналізу дозволяють зробити наступні висновки.

АТ КБ „ПриватБанк” нарощує обсяги діяльності та фінансові результати навіть у кризовий період. Крім того, необхідно відмітити покращання процесів управління фінансовими результатами та процентним ризиком: банк отримує позитивний розмір чистого процентного доходу, величина якого постійно збільшується. Отже, банк здійснює ефективну політику щодо управління процентним ризиком. Банк має відносно дешеві ресурси та здійснює їх ефективне розміщення, що дозволяє йому підтримувати рівень спреда і чистої процентної маржі на достатньо високому рівні.

Результати проведених у роботі розрахунків свідчать про помірну залежність банку від змін процентних ставок, оскільки індекс процентного ризику значно не перевищує 10%, крім того, спостерігається тенденція щодо зменшення досліджуваного показника. В 2017, 2018 та в 2019 рр. банк має від’ємний геп у короткостроковій перспективі та значний додатній розрив за активами і пасивами більше року. Вказане свідчить, що банку в короткостроковій перспективі вигідним буде зменшення процентних ставок, а в довгостроковій – зростання. Враховуючи поточну ситуацію, у короткостроковій перспективі чистий процентний дохід банку може зазнати негативного впливу зростання рівня відсоткових ставок, та повинен використати таку тенденцію у середньостроковій перспективі (протягом найближчих декількох років). Необхідно зазначити ефективну політику управління гепом у АТ КБ „ПриватБанк”: в 2019 році банк зменшив відносну величину негативного гепу порівняно з 2017 та 2018 роками.

Основним напрямом удосконалення управління процентним ризиком в АТ КБ «ПриватБанк» є впровадження Стрес-тестування.

Стрес-тестування є важливим інструментом управління процентним ризиком. Актуальність застосування стрес-тестування обумовлена економічною ситуацією в Україні. Проте, наявні проблеми стримують активне впровадження стрес-тестування комерційними банками. Тому впровадження запропонованих у статті заходів щодо вирішення проблем, вибір відповідних методів стрес-тестування та впровадження повного циклу процесу стрес-тестування в банку, дасть змогу банкам отримати дієвий механізм у роботі з ризиками. Впровадження практики проведення стрес-тестування вітчизняними банками дозволить підвищити рівень якості та ефективності системи управління ризиками і управління процентним ризиком, зокрема.

Використовуючи дані оцінки процентного ризику за допомогою таких показників як: ГЕП-менеджмент, дюрація, чиста процентна маржа пропонується здійснити наступні заходи:

- збільшити ставки за середньостроковими кредитами (від 12 місяців до 5-ти років) та зменшити ставки по середньостроковим. У цьому випадку можна очікувати зниження середньострокових кредитів, що приведе до скорочення розривів ліквідності та відповідно процентного ризику відкритих позицій;

- збільшити обсяги довгострокового кредитування, зважаючи на значні обсяги довгострокових ресурсів;

- збільшити процентні ставки за депозитами від 3-х до 12-ти місяців, що дозволить скоротити ризики нестачі ресурсів для фондування активів відповідного строку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бучко І. Є. Сучасні методи управління процентним ризиком. Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. 2014. №. 45. С. 107-110.
2. Вітлінський В., Пернарівський О. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку. Банківська справа. 2000. №6. – с.48-51.
3. Ганзюк С. М., Лінькова А. В. Особливості функціонування проблемних банків в Україні. Молодий вчений. 2016. № 8. С. 11–14.
4. Деркач А. Управление ликвидностью в Акционерном почтово-пенсионном банке “Аваль”. Финансовые риски. 1998. №3. с.79-80.
5. Деркаченко А. В., Худолій Ю. С. Аналіз бізнес-моделей банків України. Облік і фінанси. 2018. № 2(80). С. 76-83.
6. Дмитришин М.В., Панчак Н.В. Удосконалення політики управління кредитним портфелем ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» на основі НА SWOT-аналізу кредитного портфелю комерційного банку. Економічний вісник університету.2016. Випуск № 28/1. С. 165 - 171
7. Дослідження ринку банківських послуг у 2017 році URL: <https://www.gfk.com/uk-ua/rishennja/news/financial-research-banks-ukraine-2017/>
8. Далгич К.В. Проблеми, тенденції та напрями вдосконалення інституційного розвитку банківської системи України. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2018. №3. С. 158 – 164
9. Дзюблюк О. В., Рудан В.Я. Управління ліквідністю банківської системи України : монографія. Тернопіль : Вектор. 2016. 290 с.
10. Жарій Я.В., Грінченко Н.О. Особливості управління процентними ризиками в сучасних умовах банківської діяльності. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». 2014. № 1. С. 159–168

11. Закон України „Про банки і банківську діяльність” 2009 р. від 7 грудня 2000 року N 2121-III зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2121-14>
12. Заславська О.І. Оцінка ефективності деозитної політики АТ КБ «ПРИВАТБАНК». Приазовський економічний вісник. 2020. Випуск 1(18) С. 239 - 243
13. Коцавська Р. І., Ричаківська В.І., Табачук Г.П., Вознюк М.А. Операції комерційних банків. Львів: Видавництво “Центр Європи”, 1997. 280с.
14. Кишакевич Б.Ю., Юзьв’як О.А. Моделювання економічного капіталу банку для кредитного та ринкового ризиків. Вісник Хмельницького національного університету. 2015. № 3. Т. 1. С. 124–127
15. Ковалев П.П. Сценарный анализ. Структура метода. Управление финансовыми рисками. 2007. № 1. С.2-21.
16. Крот Л.М., Григорик Н.Ю. Основні аспекти підвищення фінансового банку. Інфраструктура ринку. 2018. Випуск 16. С. 187 - 192
17. Люкшинов А.Н. **36** Стратегический менеджмент: Учеб.пособие для вузов. М.: ЮНИТИ –ДАНА, 2000. 375 с.
18. Магзумова Н.В. Федотов В.Д. Управление рисками в коммерческих банках. Научный вестник Южного института менеджмента. 2018. № 3 (23). С. 68-73.
19. Магзумова Н.В., В.В. Найденова. Управление процентным риском в коммерческом банке в условиях современного рынка. Научный вестник ЮИМ. 2018. №4. С. 53 - 56
20. Макаренко Ю. П., Мороховець К. С. Доходи і витрати у забезпеченні прибутковості комерційних банків України. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 10. С. 15-19.
21. Малініна А.І. Стрес-тестування процентного ризику та особливості його застосування в банках України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 23. Частина 3. 2017. С. 80 – 83

22. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України. Постанова Національного банку України від 02.08.2004 N 361. URL.: <https://bank.gov.ua>
23. Мінфін перегляне стратегію розвитку держбанків. URL: <https://vezha.net.ua/economy/minfin-pereglyane-strategiyu-rozvitku-derzhbankiv/>
24. Мишкін Ф. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків. К.: Основи, 1998. 963с.
25. Міщенко В.І. Особливості посткризового реформування фінансового сектору України. Фінанси України. 2010. № 10. С.3-14.
26. Міщенко С. Сутність економічного капіталу та його роль у забезпеченні фінансової стійкості банку. Вісник НБУ. 2008. № 1. С.58-64.
27. Міщенко С.В. Вдосконалення інституційної структури нагляду за фінансовим сектором. Банківська справа. 2007. № 1. С.41-56.
28. Мищенко С.В. Особенности стресс-тестирования устойчивости денежного рынка. Финансы и кредит. 2010. № 25(409). С.29–36.
29. Міщенко В., Жупанин В. Проблеми збалансованості внутрішніх заощаджень та зовнішніх запозичень банків в умовах нестабільності фінансових ринків. Вісник НБУ. 2008. № 7. С.8-12.
30. Мищенко В.И., Малютин К.Г. О моделировании процентных ставок в условиях инфляции. Проблемы і перспективи розвитку банківської системи України. Т.3. Суми: Мрія ЛТД, 2000. С.97-108.
31. Міщенко В.І., Міщенко С.В. Основні напрями забезпечення стабільності фінансового сектору України в контексті глобалізаційних процесів. Фінанси України. 2008. № 5. С.56-69.
32. Міщенко В., Шульга С. Інституційні засади державної підтримки банківського сектору в період кризи. Вісник НБУ. 2009. № 8. С.12-21.
33. Обґрунтування методичних підходів до оцінки стійкості фінансової системи: інформаційно-аналітичні матеріали. Вип. 6. К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2006. 162 с.

34. Орлова В.М., Кравченко С.М. Система управління ефективністю ПАТ КБ «Приватбанк» на основі SWOT-аналізу URL: http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2014/Economics/6_169500.doc.htm
35. Офіційний Інтернет-сайт АТ КБ „ПриватБанк” URL: http://privatbank.ua/files/2_11er.pdf
36. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
37. Офіційний сайт Мінфіна України. URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/nbu/refinance/>
38. Науменкова С., Міщенко С. Стрес-тестування як інструмент діагностики фінансової стійкості банків. Вісник НБУ. 2008 № 5. С.18-23.
39. Науменкова С.В., Міщенко В.І. Сучасні проблеми капіталізації банківської системи України. Фінансово- кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2013. № 2. С.3-11.
40. Науменкова С.В., Міщенко В.І. Валюта і валютна політика К.: Знання, 2010. 84 с.
41. Науменкова С.В., Міщенко С. В. Розвиток фінансового сектору України в умовах формування нової фінансової архітектури: монографія. К.: Університет банківської справи, Центр наукових досліджень НБУ, 2009. 384 с.
42. Паянок Т.М., Каменчук М.П. Аналіз і прогнозування результатів діяльності банку (на прикладі ПАТ КБ «Приватбанк»). Фінанси та оподаткування. 2019. №4. С. 78 – 87
43. Пернарівський О.В., Пернарівська О.О. Аналіз та вимірювання процентного ризику банку. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Випуск 2 (19). С. 359 – 364
44. Примак Ю. Р.. Вдосконалення аналізу процентного ризику банку: метод дюрації. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 4. С. 56 - 61
45. Примостка Л. Управління активами і пасивами комерційного банку. Вісник Національного банку України. 2001. №2. С. 39-43.

46. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : Постанова Національного банку України від 11 червня 2018 р. № 64. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>
47. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України. Постанова Правління НБУ від 06.08.2009 р. № 460. URL://www.rada.gov.ua.
48. Раєвський К., Раєвська Т. Методичні рекомендації щодо економічного аналізу діяльності комерційного банку. Вісник Національного банку України. - 1999. - №3. С.31-41, №4. С.35-48.
49. Рентабельність ПриватБанку залишається високою та буде зростати – Moody's. Прес-служба АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/news/2019/7/23/978>
50. Роуз П.С. Банковський менеджмент: Пер. с англ. Со 2-го изд. - М.: Дело, 1997. – 768 с.
51. Рэдхед К., Хьюс С. Управление финансовыми рисками: Пер. с англ. М.: ИНФРА –М, 1996, 288 с.
52. Сафронова Л.Д. Бюджетный менеджмент: Навч.-метод.посібник для самоств.вивч.дисц. К.:КНЕУ. 2001. 186 с.
53. Синки Дж., мл. Управление финансами в коммерческих банках: Пер.с англ. М.: Cattallaху, 1994. 820 с.
54. Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент: Концепции и ситуации. Учебник для вузов. Пер. с англ. 9-е изд. М.: ИНФРА – М. 2000. 412 с.
55. Ушвицкий Л.И., А.В. Малеева, Климова О.А. Стресс-тестирование как метод совершенствования управления рыночными рисками. Финансы и кредит. 2013. № 28. С.15-21.
56. Христенко О.В., Федій А.А. Теретичні основи управління ризиками в діяльності банку. Фінансовий простір. 2018. № 2 (30). С. 161 – 167.

57. Швець Н.Р. VaR як основний метод розрахунку величини інтегрального фінансового ризику банківських установ. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 9. С. 1092–1099.
58. Gallardo G.G., Schuermann T., Duane M. Stress testing convergence. [http URL://www.bis.org/](http://www.bis.org/)
59. Interest rate risk in the banking book. Basel committee on Banking Supervision. April 2016. [URL:http://www.bis.org/](http://www.bis.org/)
60. Principles for sound stress testing practices and supervision URL: / Basel committee on Banking Supervision.:[://www.bis.org/publ/bcbs158.htm](http://www.bis.org/publ/bcbs158.htm).